

ARCHEOLOGIENOTA
VOSSELAAR ROGGESTRAAT
RESULTATEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Niels Geelen
Jan De Beenhouwer

INHOUD

1. Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek.....	3
1.1 Beschrijvend gedeelte	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaats vindt	5
1.1.3 Onderzoeksopdracht.....	8
1.1.4 Werkwijze	9
1.2 Assessment rapport.....	10
1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied.....	10
1.2.2 Historische situering	14
1.2.3 Archeologische situering.....	19
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied.....	20
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	22
1.2.6 Samenvatting	22
Bibliografie.....	23
Figurenlijst	24
Plannenlijst	25
Archeologische periodes in Vlaanderen	26

COLOFON

erkend archeoloog: Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142

auteurs: Marleen Arckens, Jan De Beenhouwer, Niels Geelen

1. DE RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2017G150
Actoren		Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067 Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 (veldwerkleider) De Beenhouwer Jan OE/ERK/Archeoloog/2015/00068 Niels Geelen
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Vosselaar
	Site	Roggestraat
Kadastrale gegevens		Vosselaar sectie B, percelen 227B, 227C, 228A, 228B
Oppervlakte onderzoeksgebied		7662 m ² (onderzoeksgebied) 4928 m ² (verkaveling)
Bounding box	punt 1 (NW)	x: 186833,4 y: 222538,8
	punt 2 (ZO)	x: 186955,5 y: 222398,0
Kadastraal percelenplan		Fig. 1
Topografische kaart		Fig. 2
Afbakening verstoorde zones		geen verstoorde zones
Begindatum onderzoek		12 juli 2017
Einddatum onderzoek		31 juli 2017

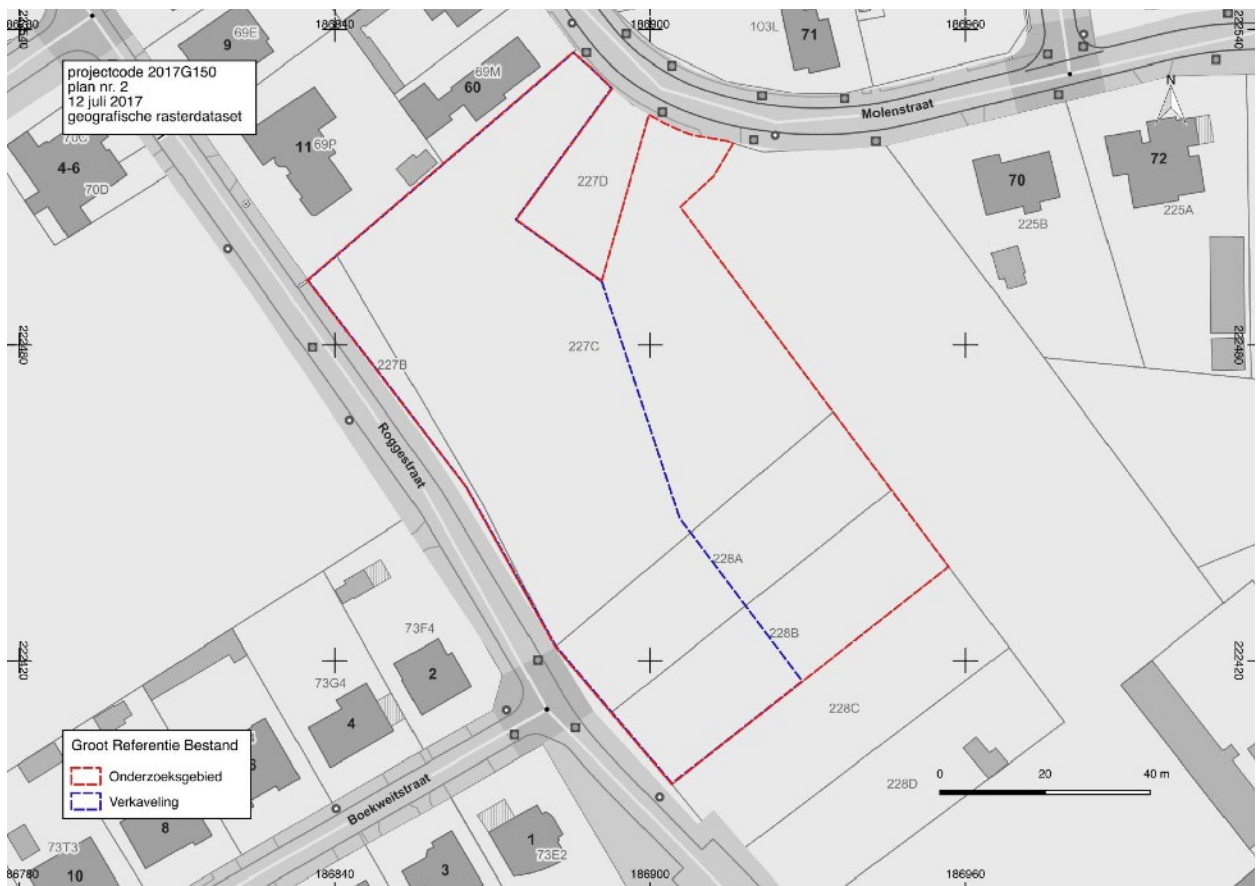

Fig. 1 Situering van het onderzoeksgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt

Fig. 2 Situering van het onderzoeksgebied de topografische kaart 1:10.000 © Cartoweb

Fig. 3 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomosaïek middenschalg winter 2016. © Geopunt

1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt

Criteria uit het Onroerendergoeddecreet die aanleiding geven tot het opmaken van de archeologienota

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag.

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Overwegend dat

- de aanvrager van de vergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
- de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
- de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
- de betrokken percelen niet volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied. Het projectgebied bevindt zich op het gewestplan in code 100 (woongebied).
- de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt,

dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een verkavelingsvergunning met ingreep in de bodem.

Geplande werken en bodemingrepen

Het onderzoeksgebied ligt in het oosten van de gemeente Vosselaar, tussen de Molenstraat en de Roggestraat. Het volledige onderzoeksgebied is onbebouwd. Het zuidelijk deel is bebost, de rest is in gebruik als akkerland. De verkavelingsplannen voorzien in het verdelen van het onderzoeksgebied in twaalf loten voor eengezinswoningen: lot 1 grenst in het noorden aan de Molenstraat, de overige loten grenzen aan de Roggestraat. De loten 1 en 6 zijn voorbehouden voor een vrijstaande woning, de overige loten voor geschakelde woningen.

Vermits alle kavels grenzen aan de openbare weg moet er geen wegenis aangelegd worden. De loten zullen afzonderlijk verkocht worden als bouwgrond. Omdat er nog geen concrete bouwplannen zijn is er geen informatie beschikbaar over de exacte inplanting van de gebouwen of de verstoringen die de bouw van woningen met zich zal meebrengen. Het verkavelingsontwerp geeft wel de maximaal toegelaten oppervlakte voor bebouwing weer per perceel. Het gaat in totaal om 1365,45 m². Het graven van kelders onder de woningen kan niet worden uitgesloten.

Het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied wordt als restgrond met een oppervlakte van 2734 m² buiten de verkaveling gehouden. De zuidelijke helft ervan is bebost. Voor deze bomen wordt geen kapvergunning opgenomen in de verkavelingsvergunning. De restgrond kan in de toekomst alleen maar deel uitmaken van een nieuw op te maken verkaveling waarbij de aanpalende percelen te noorden en ten zuiden van het onderzoeksgebied betrokken dienen te worden. De concrete ontwikkeling ervan is nog niet bepaald.

Fig. 4 PLAN 14 Verkavelingsontwerp. © OMGEVING cvba Fodio

Onderzoeksopdracht

Vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.1.4 Werkwijze

Om een beeld te schetsen van het fysisch geografisch kader werd een beroep gedaan op de topografische kaart van België in digitale versie¹, de tertiairgeologische kaart, de quartairgeologische kaart, de bodemkaart volgens Belgische classificatie², het kadastraal percelenplan³ en de luchtfoto's beschikbaar via Geopunt Vlaanderen⁴. De geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied. De bodembedekkingskaart en de bodemerosiekaart werden geraadpleegd maar niet afgebeeld. De bodembedekkingskaart leverde geen bijkomende informatie op na consultatie van verschillende reeksen luchtfoto's. Op de bodemerosiekaart lag het onderzoeksgebied in een zone waarover de kaart geen informatie verschaft. De opdrachtgever leverde het verkavelingsplan.

Voor de historische situering van het onderzoeksgebied werd een beroep gedaan op de Ferrariskaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854). De Popp-kaart (1842-1879) is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Er werd gewerkt met de geografische rasterdatasets van de kaarten beschikbaar via geopunt. Via Cartesius werd de georeferende historische topografische kaart van 1873 en 1939 geraadpleegd.

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via Web Map Service of als tiff/jpeg/pdf beschikbaar via de geoloketten van de Federale, Vlaamse en Provinciale overheden. De verwerking van de gegevens en aanmaak van de kaarten voor de archeologienota gebeurde met QGIS 2.14 Essen.

Door op de recente topografische kaart en het kadastraal percelenplan de historische gegevens te georefereren, werd de historische dimensie van het landschap in de zone van het projectgebied zo goed mogelijk gereconstrueerd. De indeling en inrichting van het landschap kregen bijzondere aandacht. Het historisch grondgebruik werd vergeleken met de huidige toestand, om de impact van eventuele verstoringen te kunnen inschatten.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal en de beschikbare cartografische bronnen geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt.

De gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vormden de basis voor de archeologische situering van het onderzoeksgebied aan de hand van de gelokaliseerde archeologische sites en vondsten in de omgeving van het onderzoeksgebied. Via het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁵ werden de inventaris van beschermde archeologische sites, de kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt en de laag archeologienota's en nota's geconsulteerd.

¹ webservice cartoweb.be van het NGI.

² <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

³ http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE.

⁴ <http://www.geopunt.be>.

⁵ <https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=9&lat=6639473.15&lon=462444.02>.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Vosselaar, ca. 750 m ten oosten van het centrum. Vosselaar is een verstedelijkt woondorp met verschillende residentiële woonwijken in het westelijke randgebied van Turnhout. De gemeente wordt omgeven door landbouw- en bosgebied. Naast het kleinschalige dorpscentrum bestaat Vosselaar uit verschillende oude gehuchten. Het onderzoeksgebied ligt ongeveer 740 m ten zuidoosten van de kerk van Vosselaar.

Geografisch is Vosselaar gelegen in de Antwerpse Kempen of Noorderkempen.⁶ Het onderzoeksgebied is terug te vinden op de topografische kaart 1/10.000 kaartblad 8/8N.

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot de Kempische Cuesta. Deze cuesta bestaat uit een west-oost gerichte heuvelrug ten noorden van de Kempische Laagvlakte, ook wel depressie van de Schijns-Nete genoemd. Het cuestafront is laag en weinig steil. De Kempische Cuesta vormt de waterscheiding tussen het Schelde/Netebekken en het Maasbekken. Het landschap rond Vosselaar is licht golvend en daalt langzaam van ca. 30 m TAW in het noorden tot ca. 18 m TAW in het zuiden. Het onderzoeksgebied is vlak, ligt op de zuidelijke flank van de cuesta en heeft een hoogte van ca. 24 m TAW.⁷

De waterlopen op ca. 600 m ten zuiden en ten oosten van het onderzoeksgebied behoren tot het deelbekken van de Boven Aa, het Netebekken en het stroomgebied van de Schelde. Ten zuiden stroomt de Rietloop en ten oosten de Visbeek. Beiden monden enkele kilometers ten zuiden van het onderzoeksgebied uit in de Aa.

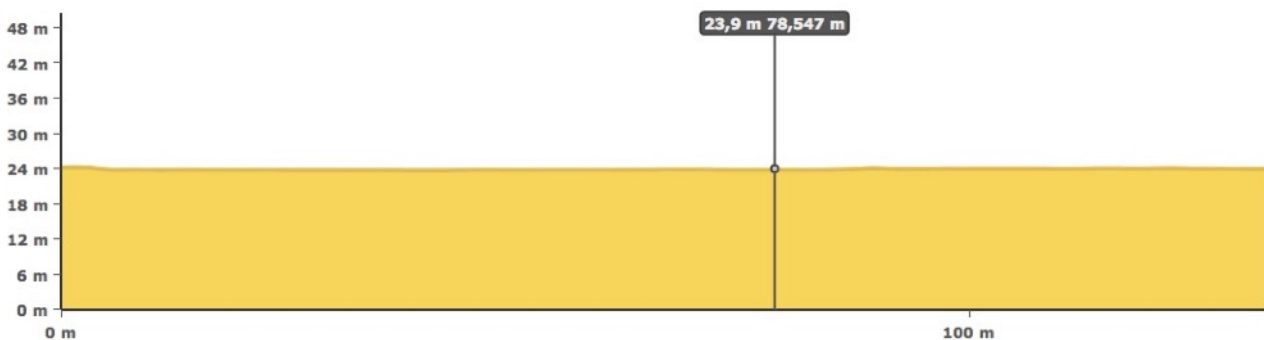

Fig. 5 PLAN 3. Profiel van het terrein van noordwest naar zuidoost. © Geopunt (12 juli 2017)

⁶ Bogemans 2005

⁷ Bogemans 2005

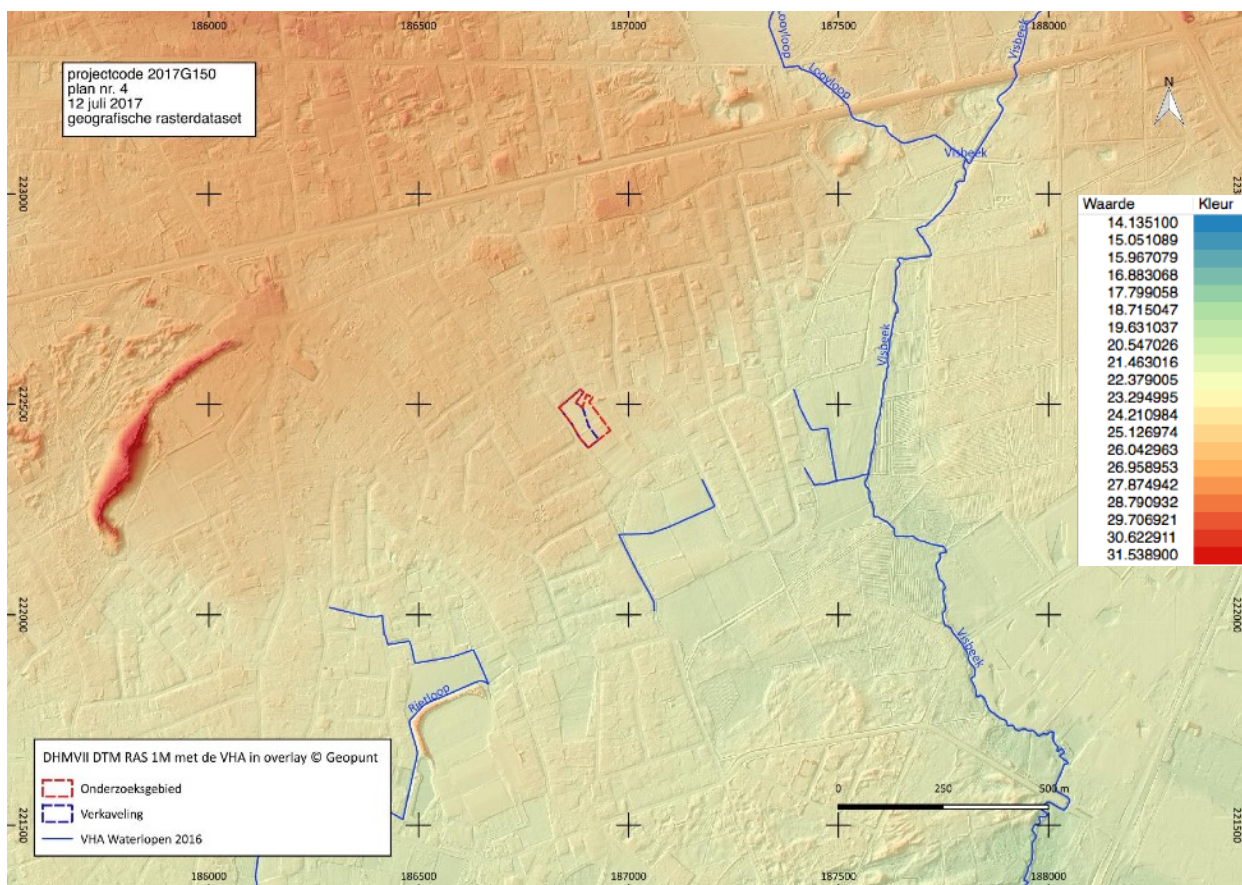

Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M met in overlay de waterlopen zoals opgenomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2016. © Geopunt

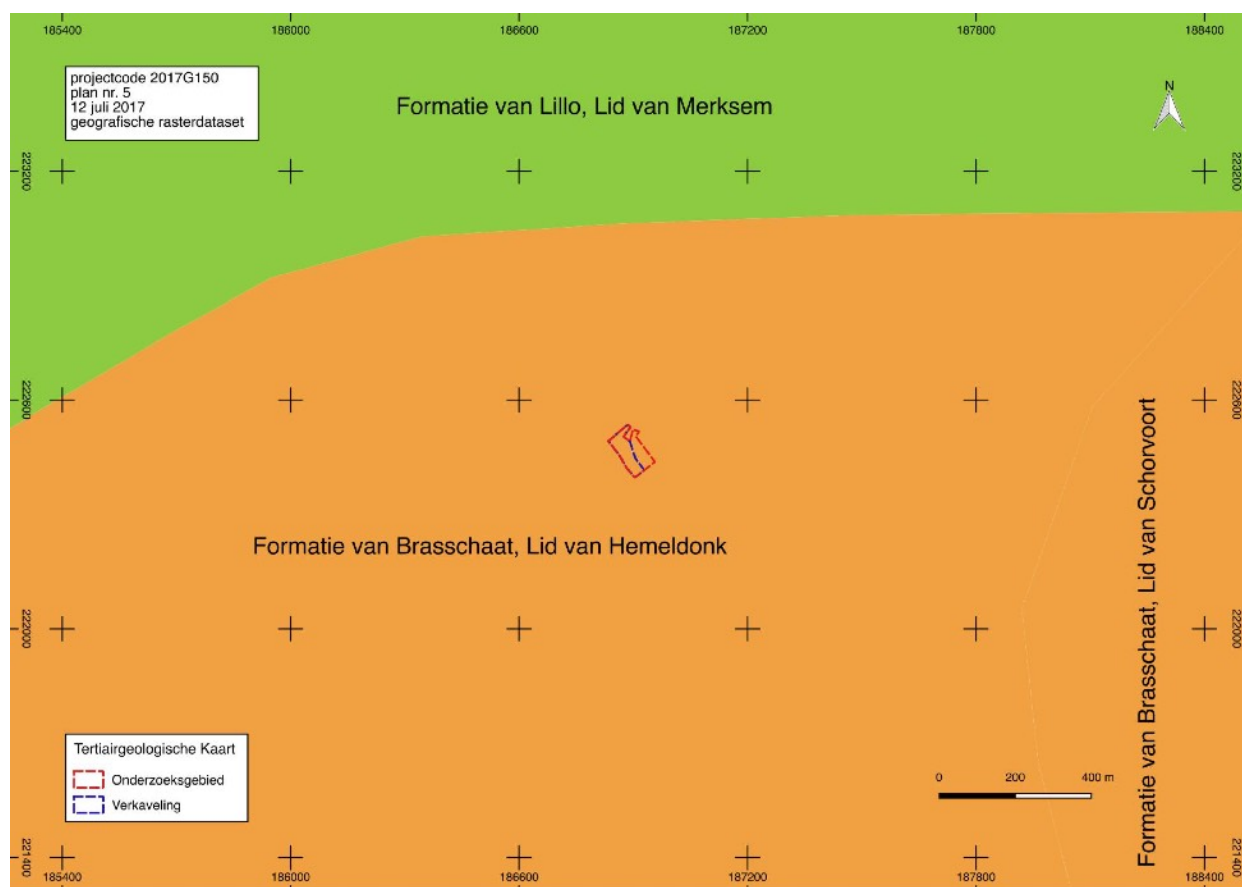

Fig. 7 Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © Databank Ondergrond Vlaanderen

Geologische en bodemkundige situering

Het prequartaire substraat van het onderzoeksgebied is volgens de gegevens op de tertiairgeologische kaart opgebouwd uit de Formatie van Brasschaat, Lid van Hemeldonk. Deze formatie dateert uit het plioceen en bestaat uit lichtgrijs tot lichtgroen fijn zand dat zeer goed gesorteerd is en glauconiet- en glimmerhoudend is. De formatie bevat weinig klei.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de quartairgeologische kaart 1:200.000 in een zone die geclassificeerd wordt als profieltype 21. Boven op getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen die dateren van het vroeg-pleistoceen vonden eolische afzettingen plaats die dateren van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holoceen.⁸

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie werd de bodem van het onderzoeksgebied ingedeeld in drie verschillende bodemtypes. De uiterste noordelijke rand werd geclassificeerd als OB (bebouwde zone). Dit betekent dat het bodemprofiel er door de mens ingrijpend werd gewijzigd of vernietigd.

Het centrale en noordwestelijke deel werd geclassificeerd als Zdm. Dit is een matig natte, matig gleyige (d) zandbodem (Z) met een dikke antropogene humus A horizont (m). Deze matige natte plaggenbodems hebben een homogeen humeuze bruinachtig of grijsachtige bovengrond van minstens 60 cm dik. De onderkant van het plaggendek is dikwijls zwartachtig en zeer humusrijk. Het betreft de bouwlaag van een begraven profiel dat in het plaggendek verwerkt werd. De waterhuishouding is gekenmerkt door natte bodems in de winter en een hoge voorjaarswaterstand. De zomerwaterstand is optimaal. Dergelijke bodems komen veelvuldig voor nabij oude woonkernen of hoeven.

Het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied werd geclassificeerd als bodemtype Zcm. Dit bodemtype is gelijk aan het vorige op de drainageklasse na: matig droog en zwak gleyig (c). Deze bodems kunnen in de zomer aan watergebrek lijden maar zijn desalniettemin geschikt als akkerland.⁹

Binnen de internationale bodemclassificatie wordt de bodem ingedeeld onder de Anthrosols. Dit zijn bodems die eeuwenlang door de mens zijn aangerijkt met organische stof zoals plaggen of stadsmest. Typisch voor deze bodems is een zwarte humusrijke bovengrond die meer dan 50 cm diep is.¹⁰

⁸ Bogemans 2005&2008.

⁹ Van Ranst & Sys 2000; Databank Ondergrond Vlaanderen.

¹⁰ Dondeyne et al 2015.

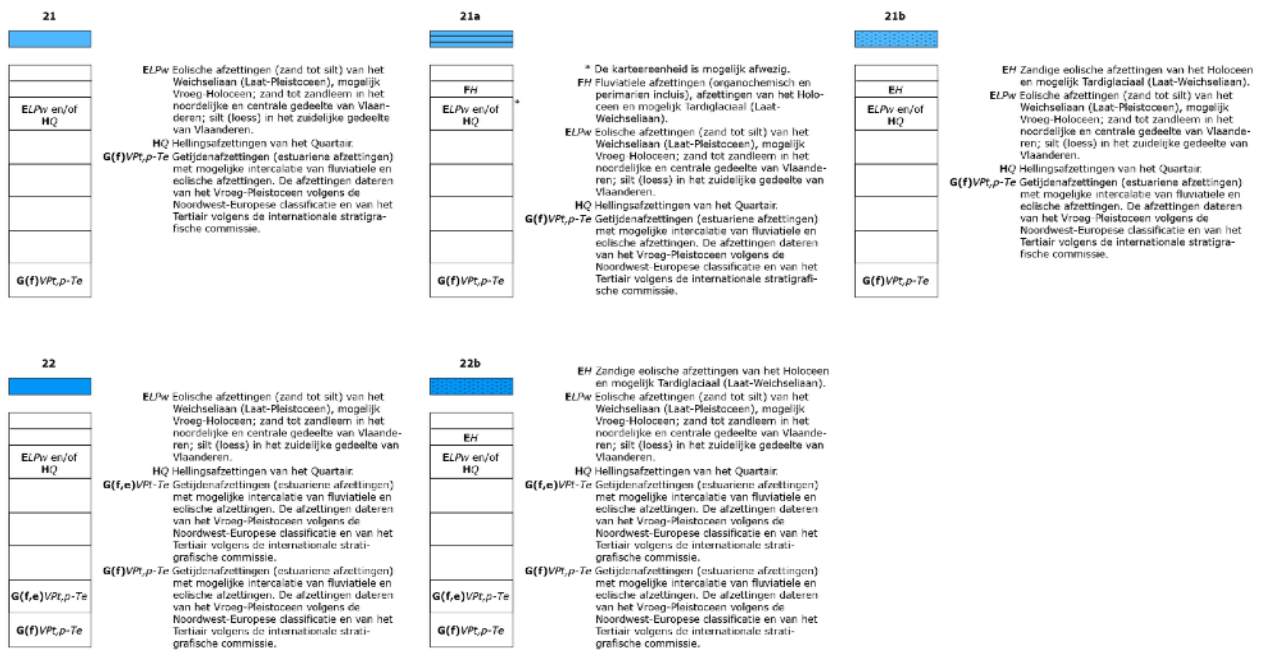
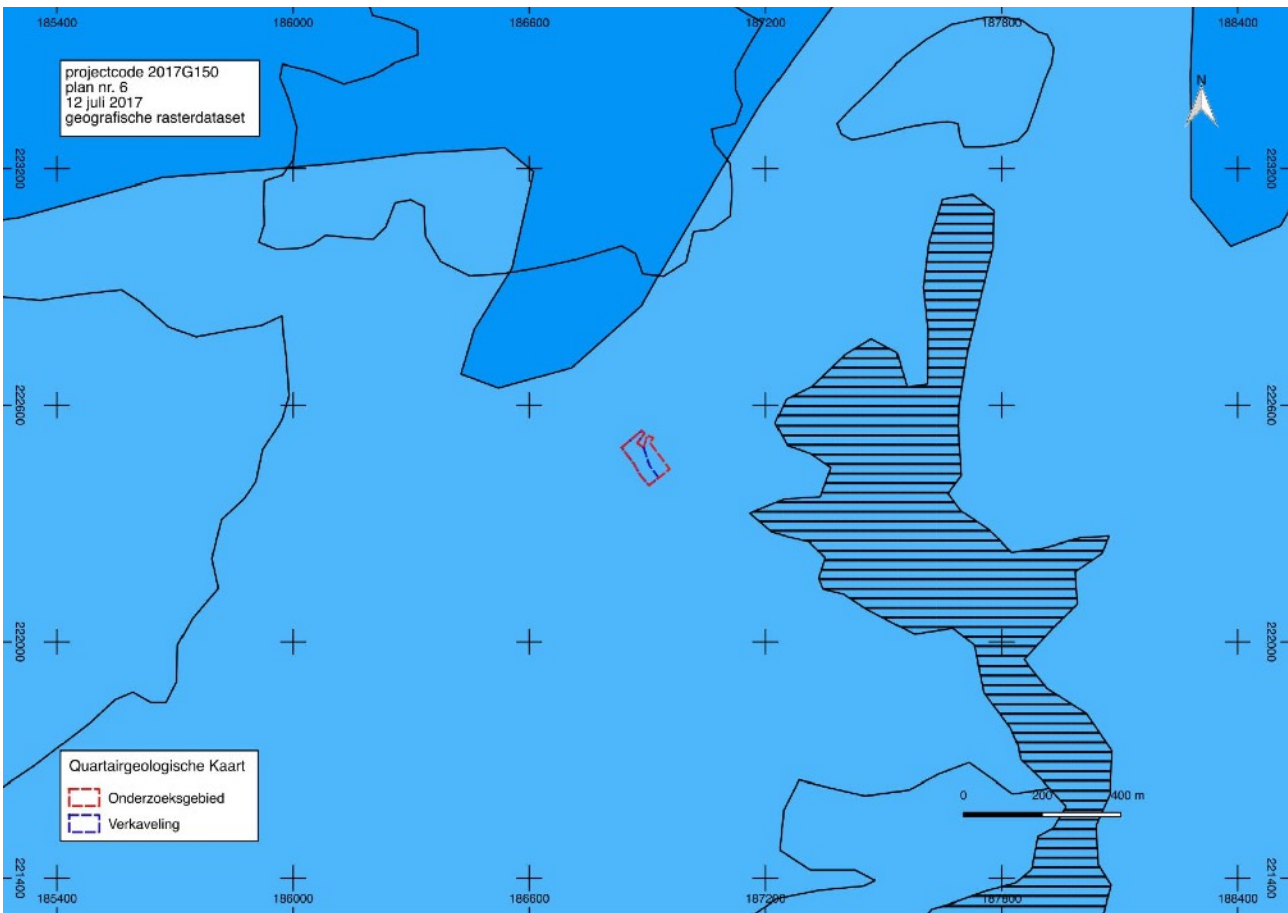
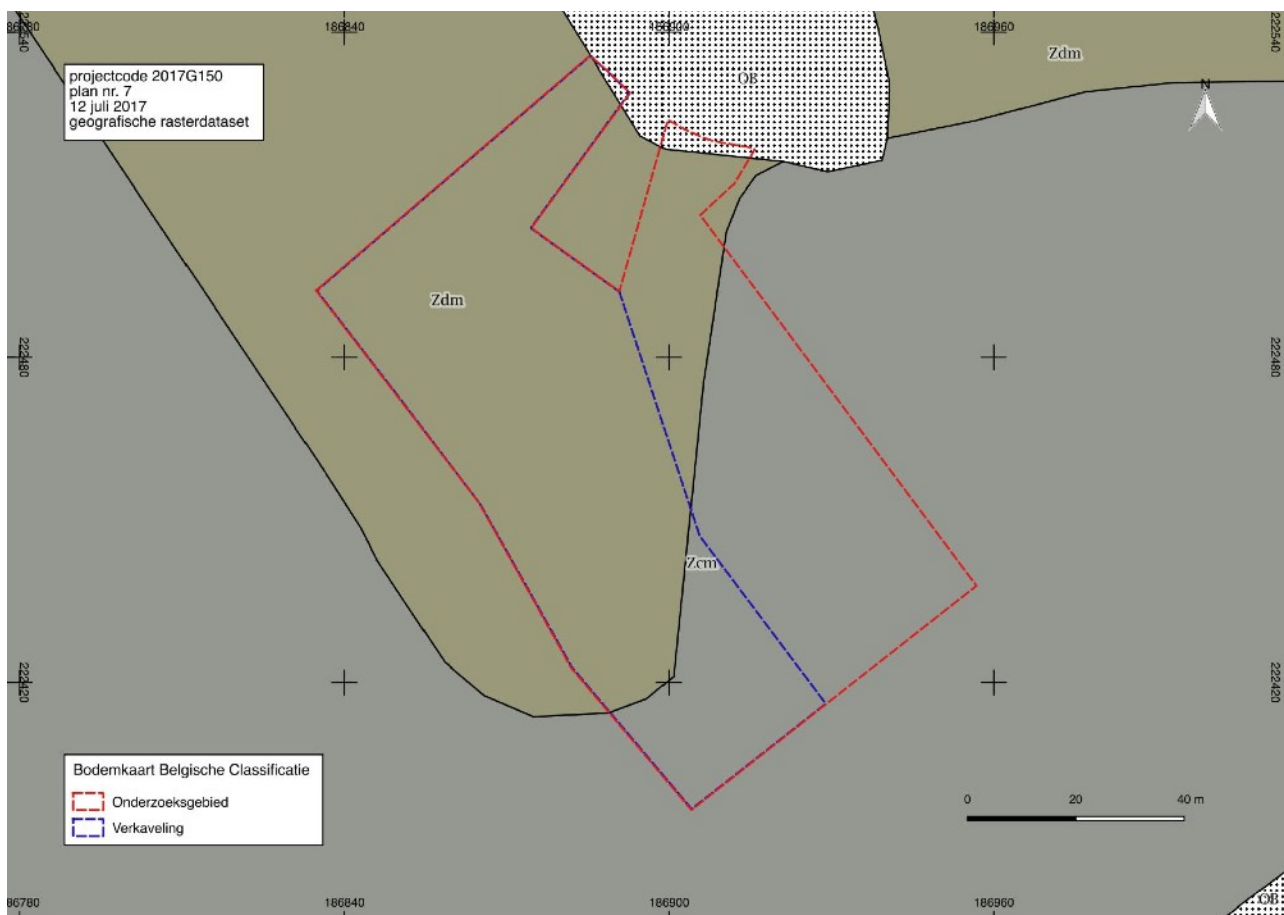

Fig. 8 Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. © Databank Ondergrond Vlaanderen

1.2.2 Historische situering

Inleiding

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de gemeente Vosselaar. Op basis van het driezijdige dorpsplein wordt algemeen aangenomen dat het dorp een Frankische oorsprong heeft. De naam Vosselaar verschijnt in archieven sinds 1356 en wordt doorheen de tijd op verschillende manieren geschreven: Vosselaer (1356), Vorsterlaer (1383), Vuirsselaar (1447), Vosselaer (1560). Vosselaar vormde samen met Beerse een heerlijkheid, die deel uitmaakte van het Land van Turnhout en het Hertogdom Brabant. Vosselaar en Beerse hadden een gemeenschappelijke schepbank die voor het eerst vermeld werd in 1386. De heerlijkheid werd bestuurlijk gescheiden door de Fransen in 1805.

Op het einde van de 18de eeuw zijn vijf woonkernen te onderscheiden: het omvangrijke gehucht Bolck, de kleinere gehuchten Hoeven, Galgeneynde en Hofeynde, en tenslotte Vosselaar-dorp met een dubbele kern namelijk de Cingel en de kleinere kern aan de kruising Kerkstraat-Molenstraat-Bergeneinde.

De vondst van het miraculeuze beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Vosselaar in 1220 maakte van het dorp één van de oudste en bekendste bedevaartplaatsen in de Kempen. De jaarlijkse bedevaart bleef bestaan tot het begin van de twintigste eeuw.

Tussen 1817 en 1820 werd de Antwerpsesteenweg aangelegd. Hierdoor ontstond een beperkte industriële nijverheid in het tot dan toe overwegend agrarische dorp. In de tweede helft van de twintigste eeuw evolueerde Vosselaar tot een verstedelijkt dorp aan de rand van Turnhout.¹¹

Cartografische bronnen

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, in 1771-1778 opgemaakt in opdracht van graaf de Ferraris, geeft ons een duidelijk beeld van de inrichting van het landschap op het einde van de 18e eeuw. Het onderzoeksgebied ligt in het landbouwgebied rond Vosselaar, op de kaart aangeduid als Vosselaer. Het onderzoeksgebied ligt tussen de kern van Vosselaar aan de Cingel ca. 700 m naar het noordwesten en het gehucht Hoeven ongeveer 220 m naar het zuiden. Tussen Vosselaar en Galgeneynde bevindt zich nog een kleine woonkern die op latere kaarten wordt aangeduid als Bergeneinde. Een weg verbindt Bergeneinde met Hoeven. Het onderzoeksgebied grenst aan deze weg. Ten zuiden van Galgeneynde en Hoeven liggen natte weilanden in de vallei van de Visbeek. Het landbouwgebied wordt omgeven door heide.

De topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) toont dat de verschillende woonkernen nauwelijks in omvang zijn toegenomen. Ca. 250 m ten noorden van het onderzoeksgebied werd een windmolen gebouwd. Ten noorden van het onderzoeksgebied werd de huidige Antwerpsesteenweg, die het grondgebied van Vosselaar van west naar oost doorkruist, aangelegd. Grote delen van de heide die het akkercomplex rond Vosselaar omgaven zijn beplant met naaldhout. Het onderzoeksgebied zelf ligt nog steeds in landbouwgebied.

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) geeft een gedetailleerder beeld van de ligging van wegen en gebouwen in de omgeving van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied zelf is onbebouwd en grenst in het westen aan weg nr. 38. Deze weg komt qua ligging en oriëntatie overeen met de huidige Roggestraat. In het midden van de 18e eeuw was de Roggestraat niet doodlopend was, zoals vandaag de dag wel het geval is. In het noorden grenst het onderzoeksgebied aan weg nr. 5, de huidige Molenstraat. Op ongeveer 200 m ten zuiden van het onderzoeksgebied ligt het gehucht Hoeven. Aan het einde van de Roggestraat, ten zuidwesten van de bewoning van Hoeven ligt een drenkpoel.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Vosselaar* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120756> (geraadpleegd op 12 juli 2017).

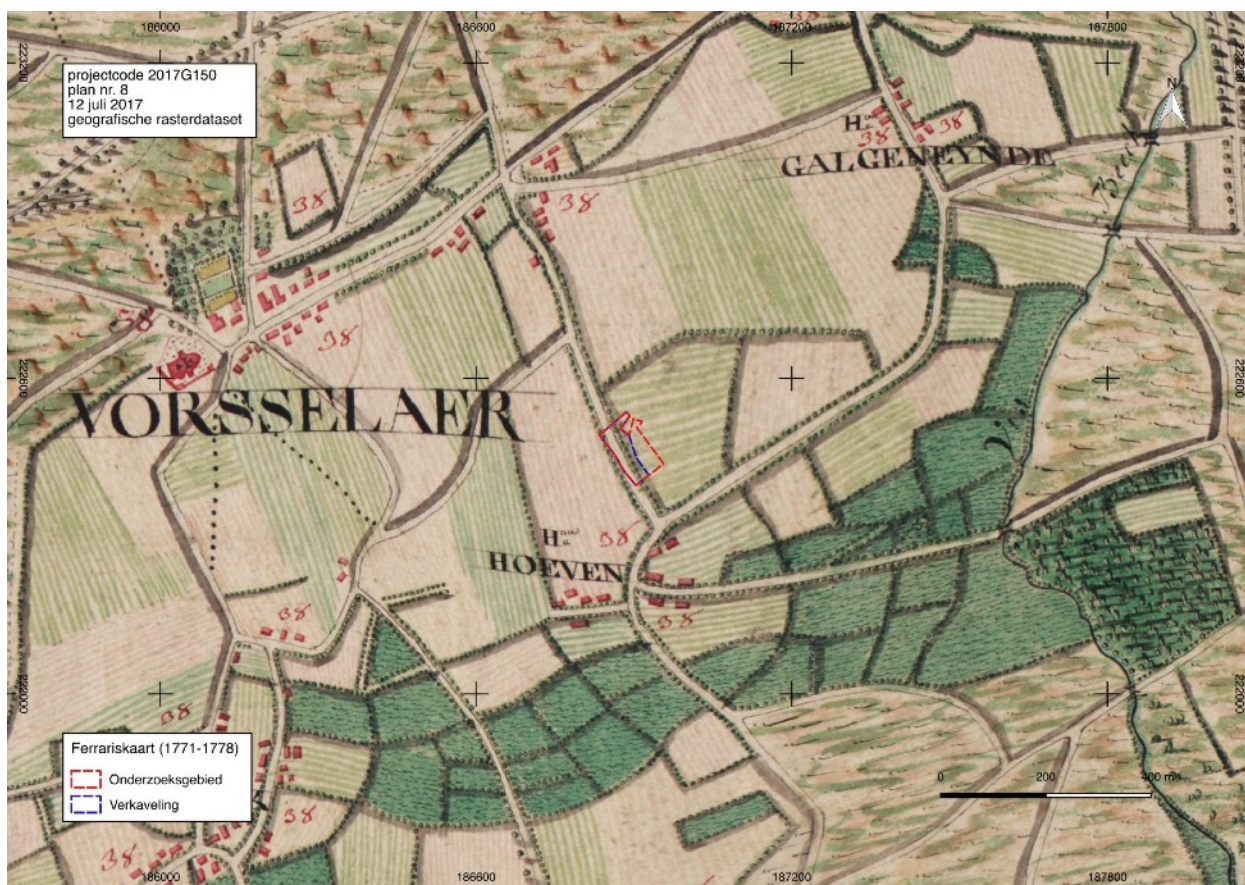

Fig. 10 Situering van het onderzoekgebied op de Ferrariskaart. © Geopunt

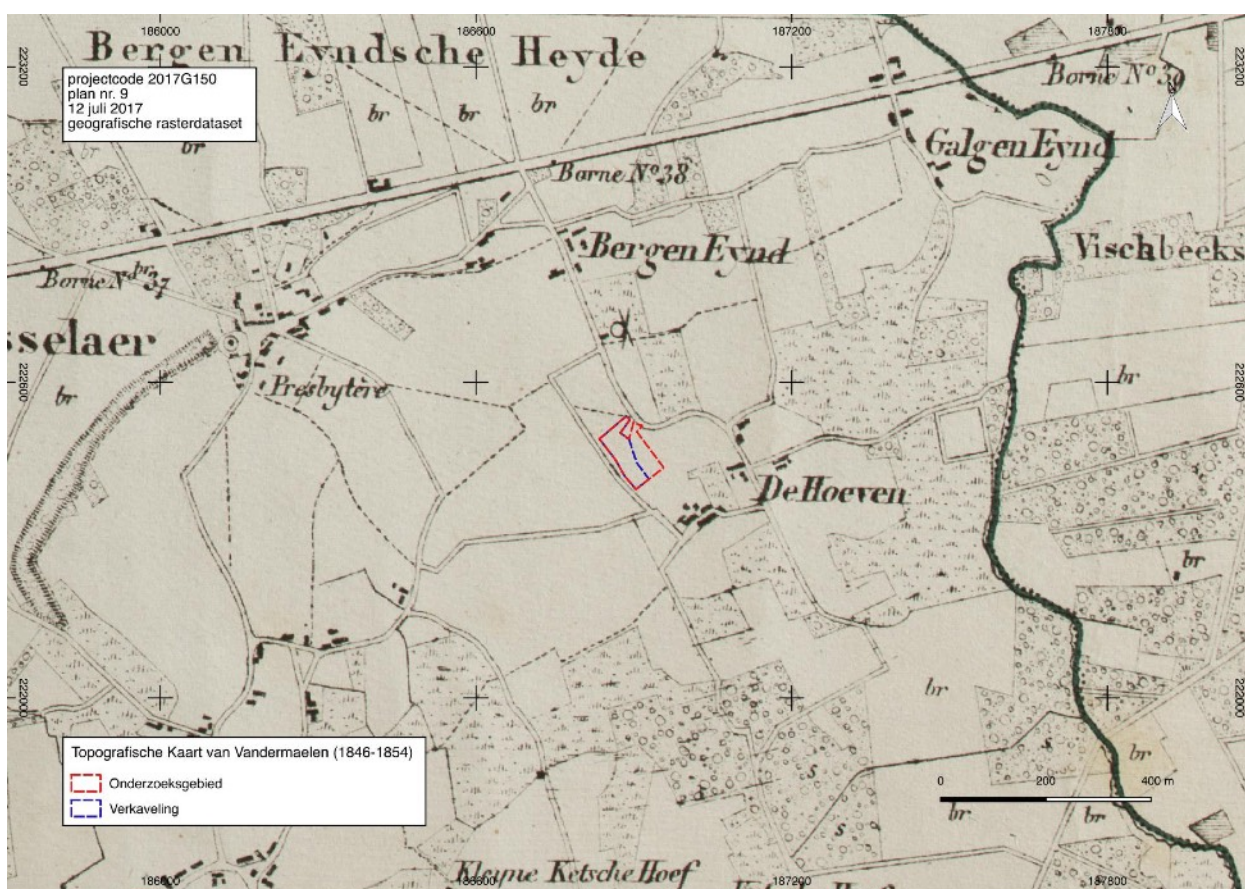

Fig. 11 Situering van het onderzoekgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt

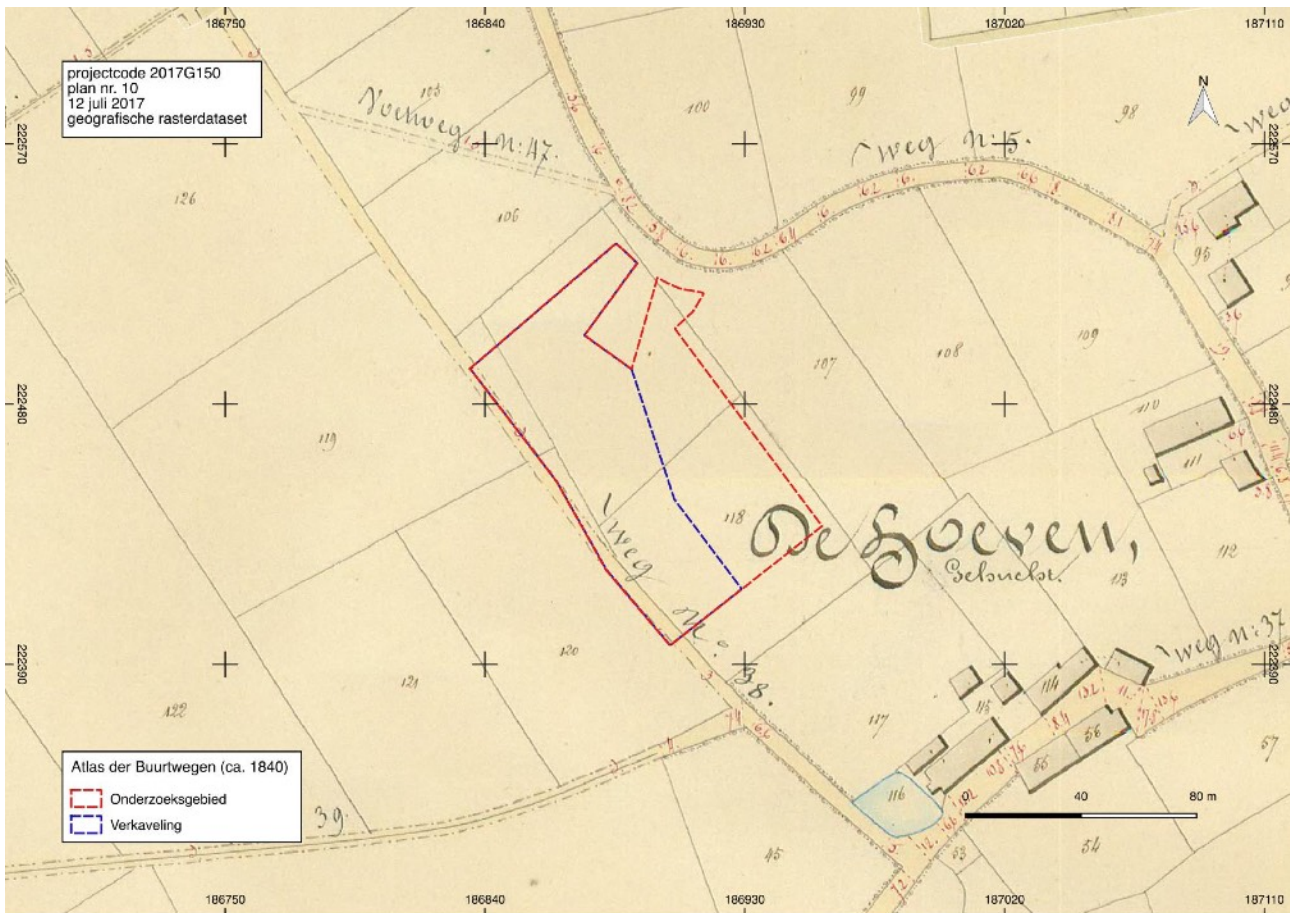

Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen. © Geopunt

Op de topografische kaarten van 1873 en 1939 is de strook die grenst aan de Roggestraat beplant met bomen. De aanplant van naaldbomen heeft overal de oorspronkelijke heide verdrongen. De topografische kaart van 1939 toont een lichte uitbreiding van het dorp Vosselaar ten opzichte van 1873. Toch zijn de verschillende gehuchten nog erg duidelijk te onderscheiden. In de tweede helft van de 20ste eeuw zal Vosselaar zodanig uitbreiden dat de verschillende gehuchten niet meer te onderscheiden zijn.

Op alle kaarten recenter dan de Ferrariskaart ligt Hoeven meer oostwaarts ten opzichte van het onderzoeksgebied. Ook de bocht in de Molenstraat ter hoogte van het onderzoeksgebied is niet terug te vinden op de Ferrariskaart, waar de verbindingsweg tussen Bergeneinde en Hoeven recht is.

De luchtfoto van 1971 toont dat het onderzoeksgebied in gebruik is als weide/landbouwgrond. Ook de omgeving van het onderzoeksgebied is nog grotendeels onbebouwd. De luchtfoto van 2000-2003 laat een enorme toename zien in de bebouwing: het onderzoeksgebied is het enige niet bebouwde gebied in de omgeving. Het centrale en noordelijke deel van het gebied is in gebruik als landbouwgrond, het zuidelijke deel is beplant met naaldbout. Deze situatie komt overeen met de huidige.

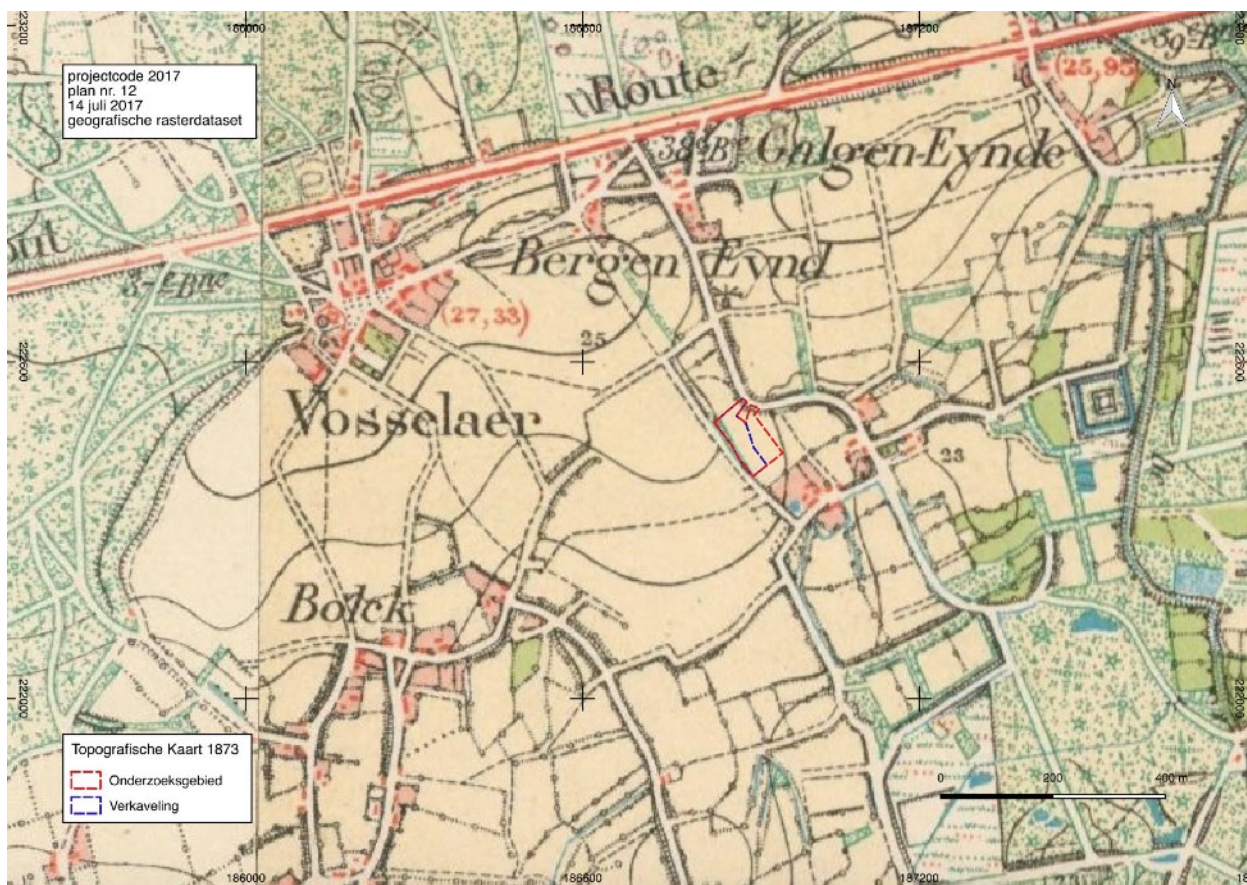

Fig. 13 Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1873. © Cartesius

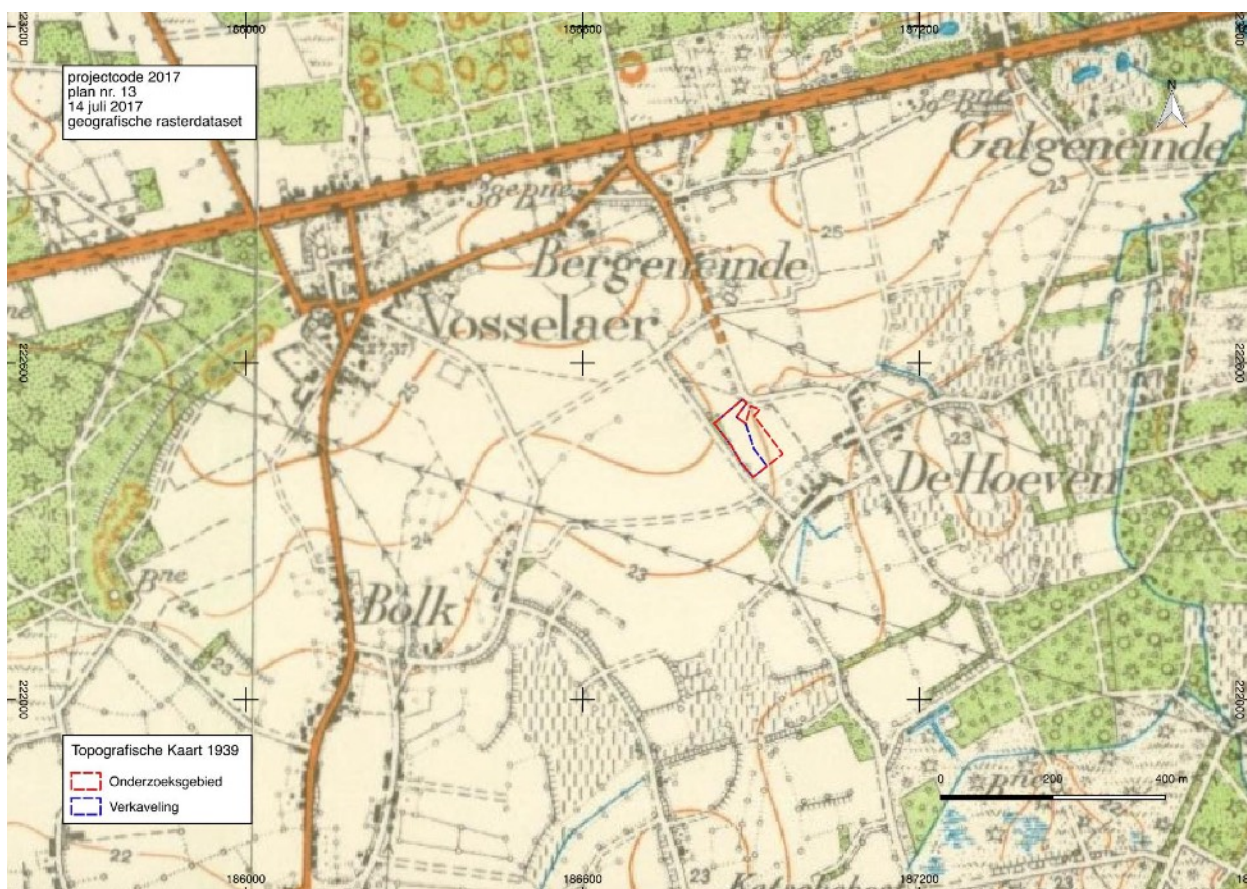

Fig. 14 Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius

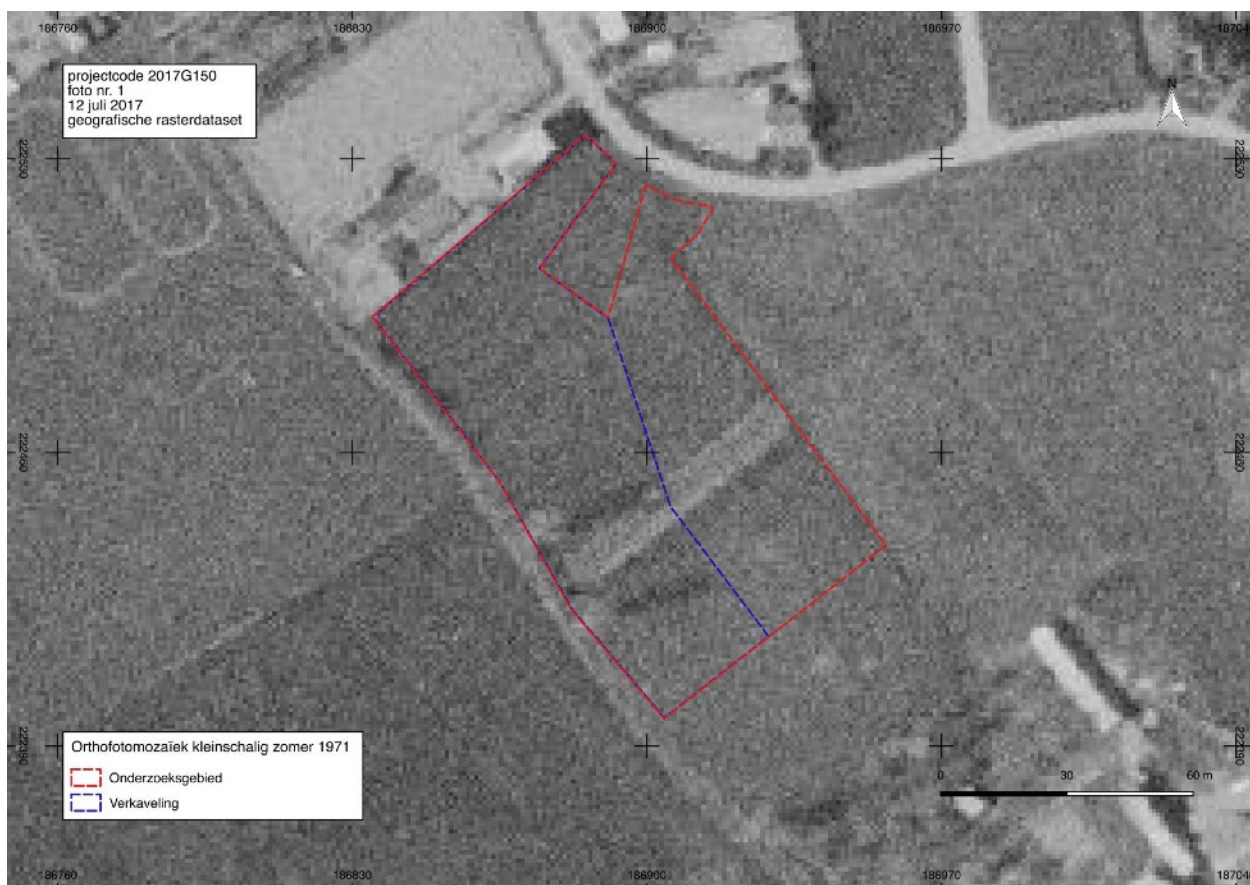

Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1971. © Geopunt

Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofotomozaïek middenschalig winter 2000-2003. © Geopunt

1.2.3 Archeologische situering

Het onderzoeksgebied is niet opgenomen in een vastgestelde of afgebakende archeologische zone en behoort ook niet tot de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

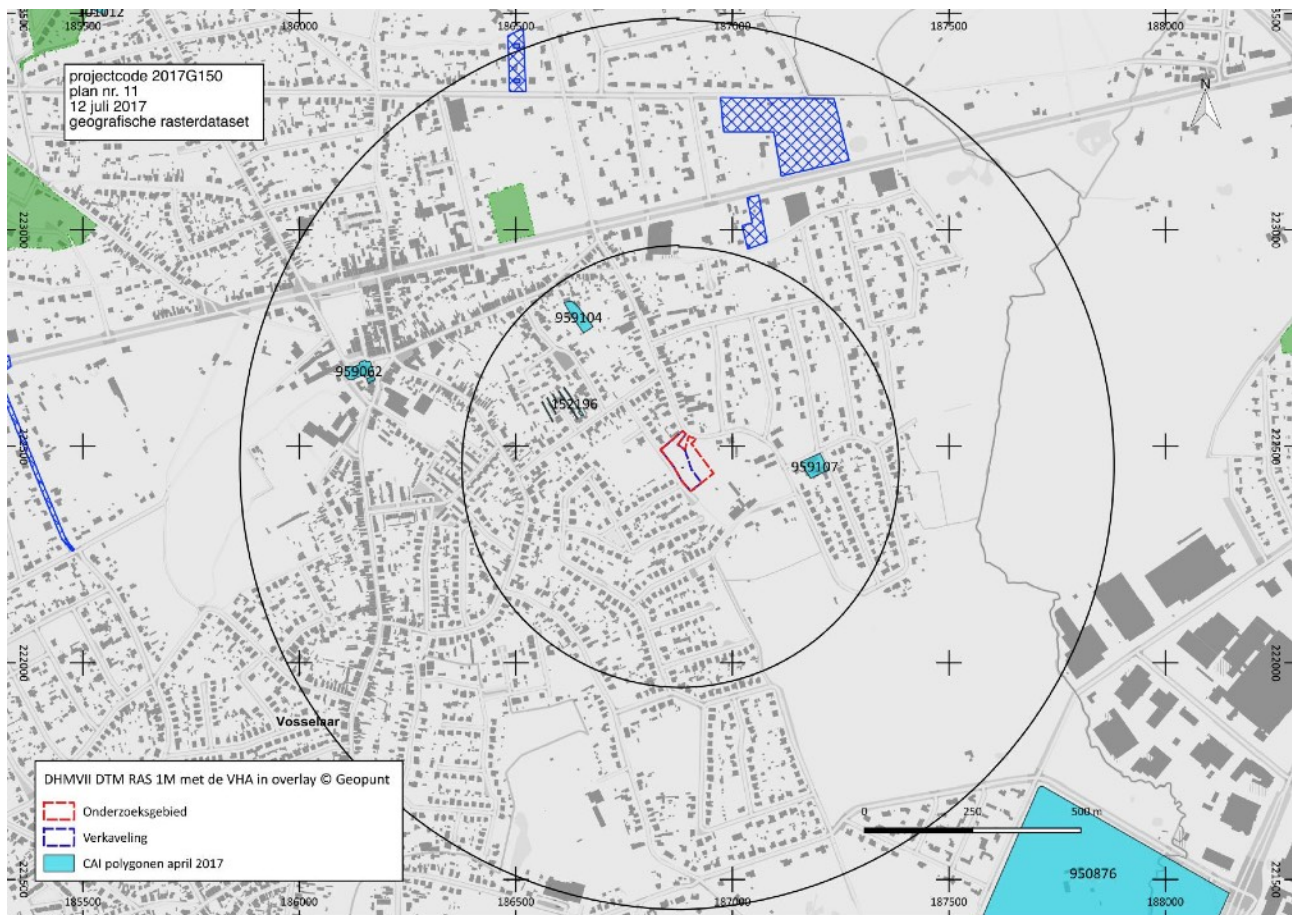

Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygoenen van het CAI toestand april 2017 en de gebieden geen archeologie(groen) en de laag archeologienota's (blauw gerasterd) in overlay op het Groot Referentie Bestand. © cai.erfgoed.net, geoportaal onroerend erfgoed & Geopunt

In de Centrale Archeologisch Inventaris¹² zijn er binnen een straal van 500 m drie vindplaatsen. Vanaf het noorden, in wijzerzin:

- CAI ID 959107: een bewaarde hoeve uit de 18e eeuw ie bestaat uit een woonstalhuis , een schuur en een aanpalend karrenhuis.¹³
- CAI ID 152196: aan het Molenpad voerde Adak in 2008 een proefsleuvenonderzoek uit.Dat leverde sporen op van bewoning uit de ijzertijd met in de vulling handgevormd aardewerk. Daarnaast werden ook enkele volmiddenleeuwse paalkuilen e een niet nader gedateerd brandrestengraf aangetroffen tijdens het onderzoek.¹⁴

¹² De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 959107 *Vogelzanglaan 4* (geraadpleegd op 14 juli 2017). Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Hoeve* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/12409> (geraadpleegd op 14 juli 2017).

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 152196 *Molenpad I* (geraadpleegd op 14 juli 2017).

- CAI ID 959104: het Tuindershof is een alleenstaande hoeve die dateert van het einde van de 18de eeuw. In oorsprong bestond de hoeve uit twee arbeiderswoningen.¹⁵

Binnen een straal van 1 km is er een vindplaats ten noordwesten van het onderzoeksgebied:

- CAI ID 959062: de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw van Vosselaar. heeft een volmiddeleeuwse oorsprong. Ze wordt reeds een eerste keer vermeld in archieven in 1160. Omstreeks 1430 werd het oorspronkelijk kerkgebouw vervangen door een laat-gotische kerk. Daarvan blijft alleen de toren nog over. In de 19de eeuw werden verbouwingen uitgevoerd in neo-gotische stijl.¹⁶

Op een afstand van meer dan 1 km ligt er nog een vindplaats, ten zuidoosten van het gebied:

- CAI ID 950876: ter hoogte van het Raadsherenpark bevindt zich een antropogeen reliëf dat geïnterpreteerd wordt als een of meerdere grafheuvels.¹⁷

Ten noordwesten en oosten van het onderzoeksgebied bevinden zich vier locaties, op een afstand van 700 - 1200 m, waar geen archeologie te verwachten valt. De archeologienota's opgemaakt voor percelen ten noorden van het onderzoeksgebied op een afstand tussen 500 en 1000 m behandelen terreinen met een topografische en bodemkundige gesteldheid die verschilt van het onderzoeksgebied. Voor het perceel tussen de Antwerpsesteenweg en het Galgeneindsepad werd verder onderzoek in de vorm van proefsleuven aanbevolen dat nog moet worden uitgevoerd.

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot de Kempische Cuesta. Deze cuesta bestaat uit een west-oost gerichte heuvelrug ten noorden van de Kempische Laagvlakte. Het onderzoeksgebied is vlak, ligt op de zuidelijke flank van de cuesta en heeft een hoogte van ca. 24 m TAW.

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie werd de bodem van het onderzoeksgebied ondergebracht bij de matig natte plaggenbodems voor het centrale en noordwestelijke deel en bij de matig droge plaggenbodems voor het zuidoostelijk deel. Die zijn het resultaat van een landbouwtechniek waarbij arme zandgronden, voornamelijk vanaf de late middeleeuwen, werden verrijkt met een mengsel van mest uit de stal en plaggen uit de omringende heidegebieden. Daardoor verhoogde de akkerlaag geleidelijk. De kans om sporen van bewoning aan te treffen die dateren uit de perioden waarin het akkercomplex tot stand kwam en evolueerde, met name de nieuwe tijd en de perioden erna, is klein. Anderzijds getuigt het akkercomplex zelf van landgebruik en de agrarische ontwikkelingen rond de bewoningskernen van Vosselaar en Hoeven in deze periode. Voor archeologisch erfgoed ouder dan het middeleeuws akkercomplex biedt een plaggenbodem een goede bescherming. De eventuele bewaring van oudere sites en grondsporen is afhankelijk van de mate waarin de begraven bodem is opgenomen in de oudste akkerlagen.¹⁸

In de omgeving van het onderzoeksgebied is tot op heden slechts één archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. Hierbij werden sporen uit de ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen. De site heeft een vergelijkbare ligging in het akkercomplex rond Vosselaar, maar ligt iets hoger op de cuesta en beschikt over een

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 959104 *Tuindershof* (geraadpleegd op 14 juli 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Hoeve Tuindershof* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/12401> (geraadpleegd op 14 juli 2017).

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 959062 *O.L.V.-kerk* (geraadpleegd op 14 juli 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/12405> (geraadpleegd op 14 juli 2017).

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 950876 *Raadsherenpark* (geraadpleegd op 14 juli 2017).

¹⁸ <https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/archeodistricten/kempen>.

drogere plaggenbodern. De overige locaties in de CAI verwijzen naar twee hoeven uit de 18de eeuw, een neogotische kerk waarvan de eerste vermelding uit de 12de eeuw stamt en een antropogeen reliëf dat geïnterpreteerd wordt als een of meerdere grafheuvels.

Hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?

Het landschap rondom het onderzoeksgebied wordt op de Ferrariskaart getypeerd door een akkercomplex dat Vosselaar en zijn gehuchten omgeeft. Dit landbouwgebied wordt omgeven door heide. Vanaf het midden van de 19e eeuw wordt de heide vervangen door naaldbossen. In de tweede helft van de 20e eeuw breidde Vosselaar sterk uit en groeiden Vosselaar en zijn verschillende gehuchten uit tot één aaneengesloten woonkern.

Het onderzoeksgebied is sinds het derde kwart van de 18de eeuw steeds in gebruik geweest voor landbouwdoeleinden. In de tweede helft van de 19de eeuw werd een strook parallel aan de Roggestraat beplant met bomen. In de tweede helft van de 20ste eeuw was het volledige onderzoeksgebied opnieuw in gebruik als akkerland. Tussen 1990 en 2003 werd het zuidoostelijke deel beplant met naaldhout.

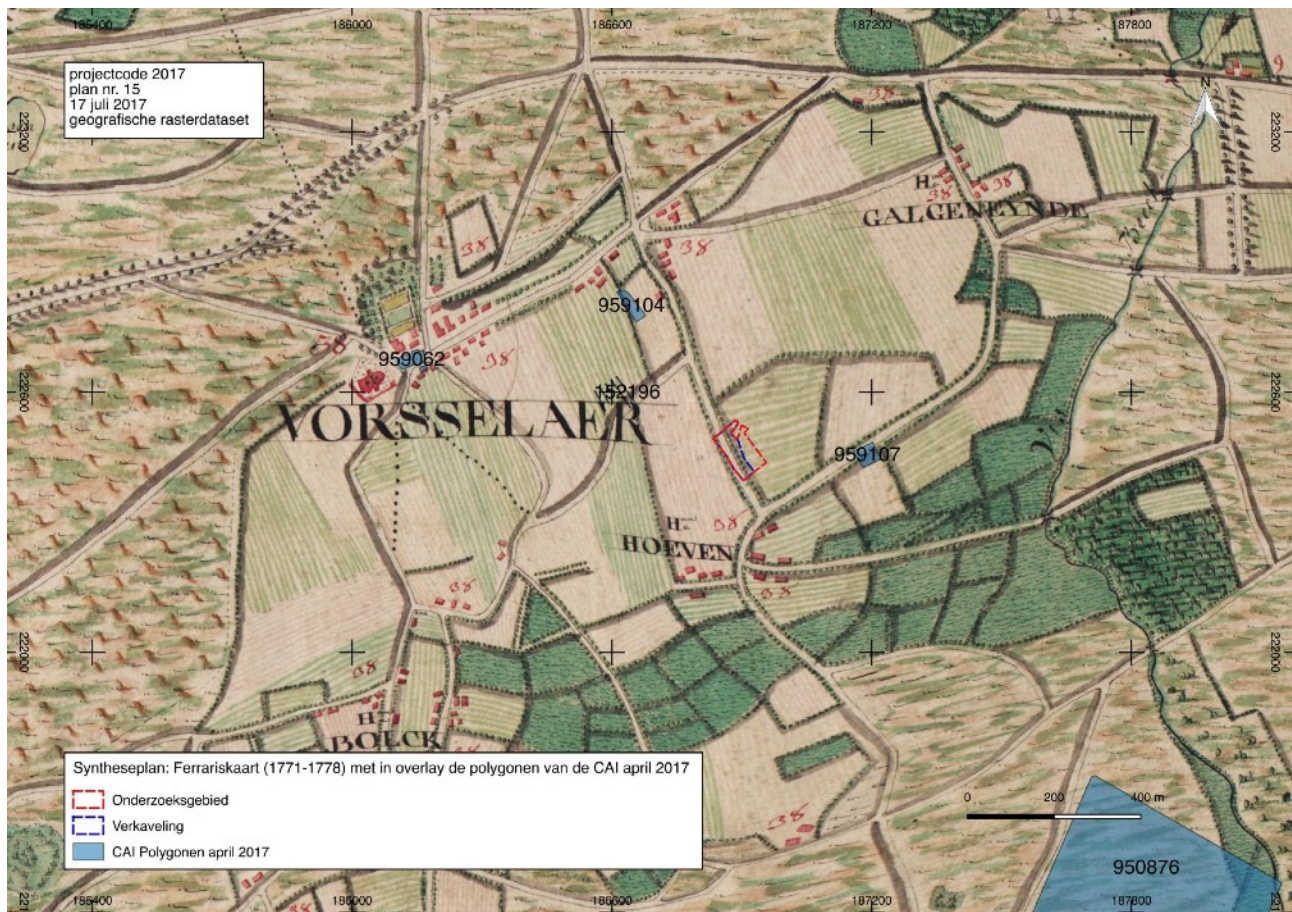

Fig. 18 Syntheseplan: Ferrariskaart (1771-1778) met in overlay de polygonen van de CAI april 2017. © cai.erfgoed.net & Geopunt.

Wat is de impact van de geplande werken ?

De verkavelingsplannen voorzien in het verdelen van het overige deel van het onderzoeksgebied in 12 loten voor eengezinswoningen: lot 1 grenst in het noorden aan de Molenstraat, de overige loten grenzen aan de Roggestraat. De loten 1 en 6 zijn voorbehouden voor een vrijstaande woning, de overige loten voor geschakelde woningen.

Vermits alle kavels grenzen aan de openbare weg moet er geen wegenis aangelegd worden. De loten zullen afzonderlijk verkocht worden als bouwgrond. Omdat er nog geen concrete bouwplannen zijn is er geen informatie beschikbaar over de exacte inplanting van de gebouwen of de verstoringen die de bouw van de woningen met zich zal meebrengen. Het verkavelingsontwerp geeft wel de maximaal toegelaten oppervlakte voor bebouwing weer per perceel. Het graven van kelders onder de woningen kan niet worden uitgesloten.

Het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied wordt als restgrond met een oppervlakte van 2734 m² buiten de verkaveling gehouden. De zuidelijke helft ervan is bebost. Voor deze bomen wordt geen kapvergunning opgenomen in de verkavelingsvergunning. De restgrond kan in de toekomst alleen maar deel uitmaken van een nieuw op te maken verkaveling waarbij de aanpalende percelen te noorden en ten zuiden van het onderzoeksgebied betrokken dienen te worden. De concrete ontwikkeling ervan is nog niet bepaald.

1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Op basis van de topografische en bodemkundige ligging van het projectgebied, het historisch bodemgebruik en de gekende archeologische waarden in de nabijheid van het onderzoeksgebied wordt het archeologisch potentieel als hoog ingeschat voor sporen en resten vanaf de metaaltijden tot de volle middeleeuwen.

Vermits op basis van de gegevens verzameld in het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem van de zone die zal worden verkaveld niet kan worden aangetoond wordt verder archeologisch onderzoek aanbevolen.

1.2.6 Samenvatting

Het onderzoeksgebied ligt ten zuidoosten van de kerk van Vosselaar en ten noorden van de oude woonkern van Hoeven. Het grenst aan de weg die Hoeven verbindt met Bergeneinde. Het verkavelingsontwerp voorziet in het verdelen van het onderzoeksgebied in 12 loten. Op twee van deze loten zal een vrijstaande woning worden gebouwd, op de overige loten worden geschakelde woningen voorzien. De bouw van de woningen bedreigt mogelijk in de ondergrond aanwezig archeologisch erfgoed.

Het onderzoeksgebied heeft een topografisch gunstige positie. Het ligt bovendien in een zone met zandgronden die eeuwenlang in gebruik waren als akkerland. Door de geleidelijke toename van de dikte van de akkerlaag vanaf de late middeleeuwen bleven sporen van menselijke aanwezigheid onder deze akkerlaag doorgaans goed bewaard.

Bij archeologisch onderzoek van een site in Vosselaar aan het Molenpad met vergelijkbare topografische en bodemkundige kenmerken werden sporen van bewoning uit de ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen.

Gezien het gebruik van de percelen als landbouwgrond sinds het einde van de 18de eeuw wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als hoog ingeschat voor sporen en resten vanaf de metaaltijden tot de volle middeleeuwen.

Het bureauonderzoek leverde tot nu toe onvoldoende informatie op om een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over de aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem van de zone die zal worden verkaveld. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt daarom noodzakelijk geacht.

Bibliografie

Uitgegeven bronnen

- BOGEMANS F. 2005. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 2-8 Meerle-Turnhout. Brussel.
- BOGEMANS F. 2005 & 2008. Legende Overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen.
- DONDEYNE S., VANIERSCHOT L., LANGOHR R., VAN RANST E. & DECKERS J. 2015. De grote bodemgroepen van Vlaanderen: kenmerken van de 'Reference Soil Groups' volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base. KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van de Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.
- VAN RANST E. & SYS D. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Gent.

Digitale bronnen

AGIV. AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN
<https://www.agiv.be>

BODEMVERKENNER
<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

CARTESIUS
<http://www.cartesius.be>

CARTOWEB
www.cartoweb.be, www.ngi.be

CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS
cai.erfgoed.net en <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN.
<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

GEOPORTAAL
<https://geo.onroerenderfgoed.be>

GEPUNT VLAANDEREN
<http://www.geopunt.be/kaart>

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Figurenlijst

- Fig. 1 Situering van het onderzoeksgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt
- Fig. 2 Situering van het onderzoeksgebied de topografische kaart 1:10.000 © NGI
- Fig. 3 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2016. © Geopunt
- Fig. 4 PLAN 14 Verkavelingsontwerp. © OMGEVING cvba
- Fig. 5 PLAN 3. Profiel van het terrein van noordwest naar zuidoost. © Geopunt (12 juli 2017)
- Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M met in overlay de waterlopen zoals op genomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2016. © Geopunt
- Fig. 7 Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © Databank Ondergrond Vlaanderen
- Fig. 8 Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. © Databank Ondergrond Vlaanderen
- Fig. 9 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie. © Databank Ondergrond Vlaanderen
- Fig. 10 Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart. © Geopunt
- Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt
- Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen. © Geopunt
- Fig. 13 Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1873. © Cartesius
- Fig. 14 Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius
- Fig. 15 Situering onderzoeksgebied op de Orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1971. © Geopunt
- Fig. 16 Situering onderzoeksgebied op de Orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1979-1990. © Geopunt
- Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van het CAI toestand april 2017 en de gebieden geen archeologie(groen) en de laag archeologienota's (blauw gerasterd) in overlay op het Groot Referentie Bestand. © cai.erfgoed.net, geoportaal onroerend erfgoed & Geopunt
- Fig. 18 Syntheseplan: Ferrariskaart (1771-1778) met in overlay de polygonen van de CAI april 2017. © cai.erfgoed.net & Geopunt.
- Fig. 19 Situering van het door middel van proefsleuven te onderzoeken gebied op het GRB. © Geopunt
- Fig. 20 Sleuvenplan in overlay op het GRB. © Geopunt

PLANNENLIJST

Projectcode 2017G150 Plannenlijst										
nr. Plan	Type plan	Onderwerp	ontwerp datum	schaal ontwerp	aanmaakwijze	aanmaakdatum	geraadpleegde versie			
1	Topografische kaart	situering projectgebied	onbekend	1:1	digitaal	12-07-2017	cartoweb.be V1.1 ©NGI			
2	Groot Referentie Bestand	situering projectgebied	onbekend	1:1	digitaal	12-07-2017	gegeorefererde rasterdataset ©Geopunt Vlaanderen			
3	Doorsnede	Profil Terrain	onbekend	1:20.000	digitaal	12-07-2017	Geopunt			
4	Digitaal Hoogtemodel	DHM LIDAR_DHMV_JL_DTM_RAS_1M	onbekend	onbekend	digitaal	12-07-2017	©AGIV			
5	Tertiairgeologische kaart	situering projectgebied	tussen 1998 en 2001	1:50.000	analoog	12-07-2017	Databank Ondergrond Vlaanderen			
6	Quartairegeologische kaart	situering projectgebied	onbekend	1:200.000	analoog	12-07-2017	Databank Ondergrond Vlaanderen			
7	Bodemkaart	bodemkaart volgens Belgische Classificatie	onbekend	onbekend	digitaal	12-07-2017	Databank Ondergrond Vlaanderen			
8	Historische kaart	Ferraniskaart - Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik	1771-1778	onbekend	analoog	12-07-2017	gegeorefererde rasterdataset ©Geopunt; gescande Ferraniskaart, exemplaar KBR. De kaarten werden gegeorefererd in september 2013 op de toen meest recente versie van het GRB.			
9	Historische kaart	Vandermaelen	1846-1854	1:20.000	analoog	12-07-2017	gegeorefererde rasterdataset ©Geopunt			
10	Historische kaart	Buurtwegen	ca. 1846	1:3.000	analoog	12-07-2017	gegeorefererde rasterdataset ©Geopunt; de analoge atlassen (overzichtsplannen, detailplannen) werden ingescand aan 300 dpi waarbij de kleurrijke afbeelding zoveel mogelijk bewaard werd. De beelden werden bij benadering gegeorefererd t.o.v. het Lambert 72-coördinaatsstelsel (affiene transformatie), vervolgens uitgeskript op basis van plancontour en tenslotte geassembleerd (gemozaitkeerd) tot een overzicht van overzichtsplannen en detailplannen voor heel Vlaanderen.			
11	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	april 2017	1:1	digitaal	12-07-2017	cai.erfgoed.net			
12	Historische kaart	Topografische kaart	1873	1:20.000	analoog	14-07-2017	cartesius.be			
13	Historische kaart	Topografische kaart	1939	1:20.000	analoog	14-07-2017	cartesius.be			
14	Bouwplan	Verkavelingsontwerp	2017	1:500	digitaal	14-07-2017	OMGEVING obba			
15	Syntheseplan	Ferraniskaart (1771-1778) met in overlay de polygonen van de CAI	1771-1778; april 2017	onbekend	analoog	17-07-2017	Geopunt & cai.erfgoed.net			
16	Groot Referentie Bestand	situering onderzoeksgebied proefsleuven	onbekend	1:1	digitaal	03-08-2017	Geopunt			
17	Sleuvenplan	proefsleuven in overlay op het GRB	onbekend & 03-08-2017	1:1	digitaal	03-08-2017	Geopunt & Fodio			

ARCHEOLOGISCHE PERIODES IN VLAANDEREN

Periode			Datering
steentijd	paleolithicum	vroeg (oud)	tot 300.000 BP
		midden	300.000 - 35.000 BP
		laat (jong)	35.000 - 14.000 BP
	mesolithicum	definitief	vanaf 14.000 BP
		vroeg	vanaf 9500 v. Chr.
		midden	8 ^{ste} millennium v. Chr.
		laat	7 ^{de} en 6 ^{de} millennium v. Chr.
	neolithicum	definitief	5 ^{de} millenium v. Chr.
		vroeg	5300 - 4400 v. Chr.
		midden	4400 - 3700 v. Chr.
laat		3700 - 3000 v. Chr.	
metaaltijden	brons-tijd	definitief	3000 - 2000 v. Chr.
		vroeg	2000 - 1800 v. Chr.
		midden	1800 - 1100 v. Chr.
	ijzertijd	definitief	1100 - 800 v. Chr.
		vroeg	800 - 500 v. Chr.
		midden	500 - 250 v. Chr.
Romeinse tijd	definitief	na 250 v. Chr.	
	vroeg	1 ^{ste} eeuw	
	midden	2 ^{de} en 3 ^{de} eeuw	
middeleeuwen	definitief	4 ^{de} eeuw	
	vroeg	5 ^{de} tot 9 ^{de} eeuw	
	volle	10 ^{de} tot 12 ^{de} eeuw	
	laat	13 ^{de} tot 15 ^{de} eeuw	
nieuwe tijd		16 ^{de} tot 18 ^{de} eeuw	
nieuwste tijd		19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw	

Dit chronologisch kader is bedoeld ter oriëntatie. Er werd gekozen voor algemene tijdvakken om niet de indruk te wekken dat culturen in kalenderjaren kunnen worden gevat. De jaren voor 10.000 BP zijn uitgedrukt in 'jaren geleden' of jaren BP (before present = 1950). De jaren na 10.000 BP zijn uitgedrukt in jaren voor of na Chr.